

MAGDALENA BARABAS, *Wyuczona bezradność a zasoby osobiste osób niepełnosprawnych ruchowo*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2015, ss. 228.

DOI: [http://dx.doi.org/10.18290/rped.2016.8\(44\).3-11](http://dx.doi.org/10.18290/rped.2016.8(44).3-11)

W roku 2015 nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej ukazała się pozycja pt. *Wyuczona bezradność a zasoby osobiste osób niepełnosprawnych ruchowo*. Autorką książki jest dr Magdalena Barabas, pracownik Zakładu Teorii Wychowania na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UMCS w Lublinie. Zainteresowanie specyfiką funkcjonowania osób z niepełnosprawnością ruchową nie wywołuje zdziwienia, gdyż – jak zauważa autorka – około 10% populacji światowej doświadczona jest jakąś formą niepełnosprawności ruchowej, natomiast wśród ogółu osób z niepełnosprawnością w Polsce blisko połowa funkcjonuje z niepełnosprawnością ruchową (s. 23).

Recenzowana książka składa się z sześciu rozdziałów. Dwa pierwsze rozdziały pracy dostarczają podstawowych informacji na temat niepełnosprawności oraz wyuczonej bezradności. Autorka przytacza wybrane definicje i klasyfikacje niepełnosprawności, charakteryzuje modele niepełnosprawności oraz rodzaje dysfunkcji. Wprowadza czytelnika w rozumienie pojęcia wyuczonej bezradności, przywołując prowadzone dotąd badania, a także charakteryzuje wybrane teorie kontroli nad własną osobą. Trzeci rozdział monografii zawiera metodologię badań własnych, w której uwzględniono przedmiot, cel badań, problemy, zmienne i hipotezy. Autorka pracy ponadto w skrócie opisuje wybraną metodę i narzędzia badawcze oraz grupę osób objętych badaniem. W rozdziale czwartym przedstawia analizę poziomów wyuczonej bezradności osób z niepełnosprawnością ruchową i osób sprawnych. Piąty rozdział omawianej pozycji zawiera treści dotyczące poczucia koherencji oraz wsparcia społecznego, a ponadto wyniki badań własnych w zakresie wybranych zasobów osobistych. Ostatni, szósty rozdział pracy, stanowi podsumowanie wyników przeprowadzonych badań.

Analizując strukturę pracy i zawartość treściową poszczególnych jej rozdziałów, należy zwrócić uwagę na teoretyczne opracowanie podstawowych dla rozprawy pojęć: niepełnosprawności, wyuczonej bezradności, poczucia koherencji oraz wsparcia społecznego. Autorka publikacji odwołuje się do licznych źródeł, zarówno polskich, jak i zagranicznych. Dość syntetycznie opracowane rozdziały teoretyczne zawierają najważniejsze treści dotyczące omawianej problematyki.

Niewątpliwą zaletą omawianej publikacji są obszernie badania autorki, które stanowią uzupełnienie wiedzy o funkcjonowaniu osób z niepełnosprawnością narządu ruchu, ze szczególnym uwzględnieniem zasobów osobistych w kontekście wyuczonej bezradności, które to zjawisko nie jest jeszcze w rodzimej literaturze naukowej zbyt szeroko opisane. Za główny cel prowadzonych badań autorka postawiła określenie zależności między wyuczoną bezradnością a poczuciem koherencji osób z niepełnosprawnością ruchową oraz uzyskiwanym przez nich wsparciem społecznym. Badaniem objęto 240 osób. Wśród respondentów 159 osób miało orzeczenie o niepełnosprawności ruchowej, pozostali (81 osób) byli w pełni sprawni. Wśród respondentów z niepełnosprawnością autorka wyodrębniła trzy podgrupy: osoby z niepełnosprawnością wrodzoną, osoby z niepełnosprawnością nabytą w wyniku choroby oraz osoby z niepełnosprawnością nabytą w następstwie wypadku bądź urazu. Do pomiaru uwzględnionych w badaniach zmiennych M. Barabas

wykorzystała następujące narzędzia: dyferencjał semantyczny (w opracowaniu J. Kirenki), Skalę Wyuczony Bezradności (SWB – w opracowaniu J. Kirenki), Kwestionariusz Orientacji Życiowej (SOC-29), Berlińską Skalę Wsparcia Społecznego (BSSS), Kwestionariusz Wsparcia Społecznego (NSSQ) oraz kwestionariusz ankiety własnej konstrukcji. Uzyskane wyniki badań potwierdziły główną hipotezę postawioną przez autorkę publikacji, wykazały również duże zróżnicowanie grupy, jaką stanowią osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu. Przedstawione przez autorkę wyniki badań pozwalają przypuszczać, iż występuje zależność między okolicznościami nabycia niepełnosprawności w zakresie fizycznego funkcjonowania a poziomem wyuczony bezradności oraz poczuciem koherencji i uzyskiwanym przez respondentów wsparciem społecznym. Publikacja M. Barabas z powodzeniem może zostać wykorzystana podczas tworzenia programów służących pomocy osobom o wyuczony bezradności, jak również umożliwić podejmowanie działań prewencyjnych. Autorka sama wskazuje również przykładowe działania mające na celu wspieranie procesu zapobiegania oraz łagodzenia skutków wyuczony bezradności. Podkreśla, iż w obliczu wzrostu zjawiska wyuczony bezradności, należy kontynuować badania we wspomnianej problematyce.

Już sam tytuł monografii autorstwa M. Barabas sugeruje problematykę bardzo ważną i wartą uwagi dla zróżnicowanego grona odbiorców. Jednak sformułowanie „osoba niepełnosprawna” – zastosowane zarówno w tytule, jak i powtarzane w treści omawianej publikacji – wydaje się niewłaściwe. Określenie „niepełnosprawny” sprowadza bowiem osobę tylko do tej jednej cechy, jest rodzajem stygmatyzacji. W kontekście przemian w sposobie postrzegania osób z niepełnosprawnością, jakie dokonały się na przestrzeni ostatnich lat, oraz zmian w terminologii stosowanej przez badaczy określenie „osoba z niepełnosprawnością ruchową” byłoby bardziej trafne.

Książka M. Barabas jest wartościową pozycją naukową. Z pewnością wzbogaci rynek wydawniczy o nowe spojrzenie na osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu oraz na towarzyszące tej grupie osób specyficzne problemy, wynikające z deficytów w obszarze samodzielnego funkcjonowania. Uwzględniony w pracy materiał teoretyczny jest w pełni uzasadniony celem pracy, natomiast wyniki przeprowadzonych przez autorkę badań oraz ich wnikliwa analiza dobrze go dopełniają. Recenzowana praca stanowi uzupełnienie dotychczasowej wiedzy na temat funkcjonowania osób z niepełnosprawnością, w szczególności osób z ograniczeniem funkcji ruchowych. Publikacja może być ciekawą lekturą dla studentów nauk społecznych, m.in. pedagogiki specjalnej, psychologii, pracy socjalnej, a także dla osób zatrudnionych w charakterze asystenta rodziny, pracowników organizacji i stowarzyszeń charytatywnych, jak również członków rodziny osób z deficytami w zakresie funkcjonowania fizycznego.

*Elżbieta Kręcisz-Plis
Instytut Pedagogiki KUL*